Spolufinancováno Evropskou unií

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Urbanistická rozvaha nad péčí o rezidenční prostor Moravského Berouna

srpen 2024

Spolufinancováno Evropskou unií

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Základní informace

Název projektu: Centrum podpory a rozvoje aktivit směřujících k desegregaci v území

Číslo projektu: CZ.03.02.02/00/22_004/0003844

Název výstupu: Urbanistická rozvaha nad péčí o rezidenční prostor Moravského Berouna

Typ výstupu: Policy paper

Datum vyhotovení: srpen 2024

Řešitelský tým: Mgr. Alica Brendzová

Ing. arch. Kristian Holan

MgA. Debora Štysová

a kolektiv ASZ

Východiska doporučení

Moravský Beroun je v křehké pozici: město leží na periferii olomoucké metropolitní oblasti, dlouhodobě stárne a vylidňuje se. Zároveň je v okolním regionu běžná migrace domácností v bytové nouzi a je třeba počítat s tím, že ve městě se bude zvyšovat podíl obyvatelstva vyžadujícího zvýšenou podporu: tj. jak seniorů, tak domácností v nouzi.

Politika bydlení se vedle samotných bytů musí zabývat celkovou kvalitou prostředí pro bydlení, tj. také související technickou infrastrukturou, veřejnou i komerční vybaveností a v neposlední řadě veřejným prostorem: jak coby prostorem užívaným spolu s bytem jeho obyvateli, tak coby prostředím ovlivňujícím kvalitu bydlení z hlediska zdraví.

Výše uvedené aspekty bydlení zajišťují různou měrou veřejná sféra, soukromá komerce, občanská společnost i jednotliví obyvatelé. S ohledem na situaci v Berouně lze ale do budoucna předpokládat změnu dělby práce: soukromí majitelé budou mít méně možností nebo důvodů udržovat bytový fond v adekvátním stavu a soukromá komerce bude v horší pozici k zajišťování služeb občanům. Pokud bude mít město zájem udržet dobrý standard bydlení, bude se muset v této oblasti aktivněji zapojit. Nabízí se úvaha, zda by zároveň nemohlo občanům předat část odpovědností, které nyní nese samo.

Následující rozvaha se proto primárně věnuje způsobu, jakým město pečuje o veřejný prostor. V něm se potkává téma vybavenosti a zdravého životního prostředí. Lze zde proto najít příležitosti k úspoře při péči o veřejnou zeleň. Stejně tak je zde ale příležitost rozšířit služby občanům např. v oblastech vzdělávání, péče o zdraví nebo sociálního začleňování.

Hledání přiměřené míry změny

Úvahu rozvíjíme z hlediska změny role města ve třech zmiňovaných oblastech bydlení: v oblasti služeb a vybavenosti, dále bytového fondu a konečně životního prostředí (viz tabulku 1: „Varianty rozsahu změny“). Začíná od nejminimalističtější možnosti, která vychází ze současného stavu, do nějž zavádí drobná vylepšení. Na druhém konci škály je zásadní přeměna reprezentovaná příkladem potenciálního nového ideálu fungování města a okolní krajiny.

Klíčovým předpokladem úvahy zároveň je, že město zamýšlenou změnu nemůže samo zcela kontrolovat. V oblasti služeb a bytového fondu je zcela na rozhodnutí vedení města, jak velký díl odpovědnosti si na sebe vezme. Jestli to ale bude stačit k dosažení zamýšleného výsledku, to už záleží na okolnostech mimo jeho kontrolu. Naopak v případě péče o zeleň nemůže město udělat více, než že svým potenciálním partnerům učiní tu správnou nabídku. Je potom na nich, zda ji využijí.

V obou případech bude město muset postupně zkoušet různé kroky a další postup kalibrovat podle zkušenosti s dosavadními výsledky. Jde o učící proces, jehož průběh se podle našeho názoru nemá smysl snažit předjímat dál, než do bezprostřední budoucnosti: množství scénářů vývoje i jejich pravděpodobných kombinací totiž velmi rychle exponenciálně roste (viz tabulku 2: „Ukázka větvení scénářů“).

	Služby a vybavenost	Bytový fond	Zdravé prostředí
Optimalizovaný status quo:	**Podpůrná infrastruktura pro komerční služby:** Rozvoj sdíleného marketingu *(např. věrnostní programy, akce, lokální měna aj.)*	**Monitoring a intervence:** Ad hoc podpora nájemníků i majitelů bytů *(např. zprostředkování nájemních vztahů, právní podpora a poradenství aj.)*	**Odolná městská příroda:** Rozšíření přírodě blízkých okrasných ploch *(např. kvetoucí louky, dešťové zahrady aj.)* a městské divočiny
Minimalistická transformace:	**Zvýšená podpora občanských iniciativ:** Posílení role dobrovolnictví, komunitních aktivit *(např. zvýšení dotací spolkům, posílení sdíleného zázemí aj.)*	**Obnova veřejného vlastnictví:** Výkupy bytů a rozvoj nájemnické samosprávy	**Nové zahrádkaření:** Posílení role dobrovolnictví a komunitních aktivit; zakládání zahrádek
Maximalistická transformace:	**Sdílená vybavenost:** Posílení spolupráce s okolními obcemi na rozvoji střediskové vybavenosti	**Přestavěné sídliště:** Komplexní rekonstrukce domů *(např. změny dispozic, redukce kapacit aj.)* a nová technická infrastruktura	**Nová hospodářská krajina:** Transformace produkční a komerční funkce příměstské krajiny; rozvoj agroturistiky

tab. 1: Varianty rozsahu změny

Opatření **N**: Založení pilotních komunitních zahrad na sídlišti	Dílčí scénář **N.1**: Většina pilotně založených zahrad funguje bez intenzivnější podpory; projekty vyvolaly zájem o zakládání dalších zahrad; město pro jejich založení vyčleňuje další plochy	Dílčí scénář **N.1.1**: Plochy zahrad jsou v péči stabilních komunit, které ze strany města vyžadují minimum pozornosti
		Dílčí scénář **N.1.2**: Část zahrádkářských komunit průběžně zaniká a město musí iniciovat vznik nových
		Dílčí scénář **N.1.3**: Vlna zájmu o komunitní zahrádkaření opadá a pro opouštěné zahrady je třeba hledat jiné využití
	Dílčí scénář **N.2**: Většina pilotně založených zahrad funguje bez intenzivnější podpory, ale poptávka po zakládání dalších zahrad se neobjevila; město nabízí plochu pro rozšíření existujících zahrad	Dílčí scénář **N.2.1**: Zahrádkáři by využili nový prostor pro rozšíření svých aktivit.
		Dílčí scénář **N.2.2**: Zahrádkáři nepotřebují další prostor pro svou produkci a aktivity, ale mají zájem ho udržovat coby okrasnou zeleň.
		Dílčí scénář **N.2.3**: Zahrádkáři nemají o další plochy zájem.
	Dílčí scénář **N.3**: Většina pilotně založených zahrad nefunguje bez intenzivní podpory; město testuje další modely jejich udržitelnosti	Dílčí scénář **N.3.1**: Zahrady začínají fungovat v podobě tradičnější zahrádkářské kolonie s převahou pěstební funkce
		Dílčí scénář **N.3.2**: Zahrady začínají fungovat v podobě tradičnější zahrádkářské kolonie s převahou rekreační funkce
		Dílčí scénář **N.3.3**: Žádná forma zahrádkaření se neosvědčila

tab. 2: Ukázka větvení scénářů

Slovníček pojmů

Produkční a společenská funkce zahrádkaření: První zahrádkářské kolonie vznikaly z motivace chudých obyvatel měst zpestřit si jídelníček jinak drahými potravinami, zejm. zeleninou; tuto funkci označujeme za produkční. Postupem času se začalo prosazovat a místy převládat i rekreační využití zahrádek. Dnes ale začíná být produkční funkce opět relevantní, pro některé zahrádkáře kvůli zvyšujícím se životním nákladům, pro jiné kvůli požadavkům na kvalitu potravin.

V současnosti vedle toho čím dál častěji vznikají zahrádkářské spolky, které svou činností naplňují různé veřejné zájmy. Kromě ekologických zájmů se často angažují v sociální oblasti a ve vzdělávání – např. připravují program pro seniory, zprostředkovávají mezigenerační setkávání a inkluzi obecně, pomáhají při výuce pod širým nebem aj. Tyto aktivity označujeme společenskou a komunitní funkcí zahrádkaření.

Individuální a komunitní zahrady: Různé typy kolonií lze rozlišovat podle míry sdílení prostoru a jeho zázemí. Tradiční zahrádkářské kolonie jsou typicky rozdělené na jednotlivé parcely s individuálním zázemím a sdílí jen základní infrastrukturu: přípojku vody, oplocení aj. Komunitní zahrady naproti tomu sdílí jak zázemí, tak většinu zahrady. Na této škále lze najít další modely, např. malé kolonie s individuálními parcelami, ale sdíleným zázemím, aj.

Záhumenními zahradami označujeme tradiční rozhraní mezi městem a volnou krajinou tvořené zahradami, sady a jejich příslušenstvím, např. sušárnami, pálenicemi, včelíny apod.

Spontánním zahradničením označujeme drobnou výsadbu (obvykle okrasnou a neorganizovanou) ve veřejném prostoru: typickým příkladem je úprava předzahrádek před bytovými domy. Těmto aktivitám lze nechat volný průběh, nebo je částečně formalizovat (např. vytvořením pravidel, oficiálního procesu zapůjčení prostoru nebo distribucí sazeniček). Tyto aktivity označují i anglické termíny „street gardening“ a „guerilla gardening“.

Nové formy zemědělských ploch: Mezi zemědělskými trendy, které považujeme za potenciálně užitečné pro hospodářské využití ploch ve městě a jeho bezprostředním okolí považujeme zejména agrovoltaiku, agrolesnictví a agroturistiku. Agrovoltaika je hospodaření na ploše pod solárními panely, typicky pěstování drobného ovoce nebo pastva. Agrolesnictví označuje kombinaci zemědělské produkce (pěstování plodin či chovu zvířat) se zalesňováním nebo pěstováním ovocných stromů. Agroturismus je forma cestovního ruchu využívající zájem poznat nebo zažít zemědělství, typicky v jeho řemeslné podobě.

Pobytové, okrasné a ekosystémové funkce veřejné zeleně: Idea veřejné zeleně je původně pevně spjatá s pobytovými funkcemi, a to zejména proto, že tyto plochy byly ve městech vzácné. V současných městech je podíl zeleně vyšší, a není proto potřebné (a ekonomicky ani možné) je všechny pojímat jako pobytové. Zároveň s nástupem sucha a dalších extrémů měnícího se klimatu vzrůstá význam vlivu zeleně na životní prostředí ve městě, zejm. teplotu a kvalitu vzduchu a zadržování vody. Zeleň zajišťující čistě ekosystémovou službu může být na rozdíl od pobytových ploch intenzivnější, méně prostupná především v keřovém patře: s ohledem na pocit bezpečí kolemjdoucích stačí upravit jen vnější okraje plochy.

Formální a neformální krajinářské úpravy: Zeleň, která je zjevně uměle kultivována (využívá vysoce šlechtěné kultivary rostlin, je komponována v jasných nebo i symetrických strukturách apod.) je náročná na častou údržbu, resp. je na ní zanedbaná údržba rychle vidět. Její výhodou

je, že vnáší dojem řádu a kontroly do míst, kde by volněji komponovaná přírodní zeleň mohla posilovat pocit nebezpečí. Přírodní zeleň není nutně nenáročná. Zejména anglické parky nebo japonské zahrady, které divočinu pouze důvtipně napodobují, vyžadují mimořádnou péči. Vedle toho jsou ale běžné i úpravy využívající přirozené vlastnosti založeného ekosystému (tradičně zejm. skalky nebo lesoparky, nověji kvetoucí louky, dešťové zahrady aj.) a ty mohou být ponechány přirozeným procesům po většinu roku.

Adaptací na sucho myslíme paletu opatření od systémů k akumulaci vody (např. dešťové zahrady, poldry nebo mokřady) po xeriscaping (vysazování suchomilných rostlin do prostoru mulčovaného kamením). Opatření na akumulaci vody doporučujeme všude tam, kde lze při dešti vodu zadržet. Xeriscaping považujeme za ústupovou variantu: taková výsadba sice vypadá i bez zálivky dobře, mikroklima ale zlepšuje jen málo. V každém případě doporučujeme zeleň kvůli stínění rozvíjet pokud možno do výšky (ať už v podobě stromů, nebo popínavých rostlin na opoře).

Přirozenou sukcesí myslíme proces změn ve složení druhů rostlin a živočichů na určitém území v průběhu času. Typicky postupuje od bylin, přes společenství křovin, dále rychle rostoucí krátkověké stromy po dlouhověké stromy. Konečným stavem sukcese je les.

Typologie ploch

Veřejné plochy v rostlém městě

ZÁMĚRNĚ ZALOŽENÝ **VEŘEJNÝ PROSTOR**	komponované prostory s konkrétními funkcemi: náměstí, předprostor školy, hřiště za kinem, zahrada sanatoria, hřbitov	
VEŘEJNÉ PROLUKY NA HLAVNÍCH ULICÍCH	exponované a potenciálně užitečné, ale nekomponované jako veřejný prostor	
ZADNÍ DVORY, PROLUKY NA VEDLEJŠÍCH ULICÍCH	Pozůstatky starého záhumenní: prostor u kostela a další poloveřejné plochy; neformální, snadno dostupné, ale částečně skryté	
VNITŘNÍ MEZE	drobné zbytkové plochy okolo vedlejších komunikací v rostlé struktuře města	

Veřejné plochy na sídlišti

BLÍZKÉ OKOLÍ DOMU	Terén přiléhající k fasádám domu, jasně přiřaditelný ke konkrétní budově, do cca 2-5 m od fasády: okolí vstupu, plocha přiléhající k vstupní fasádě (předzahrádky) a prostor u zadní fasády.	
PROSTOR **MEZI DOMY**	Terén, který pocitově ani využitím nepatří pouze k jednomu domu: je od každého příliš vzdálen, nebo se k němu vztahuje více budov. Dle své rozlohy má potenciál plnit funkci obdobnou vnitrobloku nebo sloužit celému sousedství.	
BLÍZKÉ OKOLÍ HLAVNÍCH SILNIC	Drobné nezpevněné plochy zbývající mezi parkovišti, chodníky a křižovatkami.	
PROSTOR **ZA HUMNY**	Terén na okraji sídliště, obrácený do krajiny, k němuž se nevztahují hlavní fasády domů.	
PŘÍMĚSTSKÉ **BROWNFIELDY**	Zcela nebo částečně nevyužívané areály, obvykle původně sloužící pro výrobu, dopravu aj.	

Příklady opatření podle typologie ploch

	Odolná městská příroda	**Nové zahrádkaření**	**Nová hospodářská krajina**
ZÁMĚRNĚ ZALOŽENÝ **VEŘEJNÝ PROSTOR**	Adaptace zeleně na sucho s důrazem na pobytovou funkci	V mimořádných případech povolování projektů s vysokou společenskou a estetickou hodnotou	Komerční zemědělská činnost ve městě je teoreticky možná. V Moravském Berouně k ní ale nepředpokládáme důvod, snad výjimečně v kontextu agroturistiky.
VEŘEJNÉ PROLUKY NA HLAVNÍCH ULICÍCH	Adaptace zeleně na sucho s důrazem na okrasné a ekosystémové funkce	Přednostně zahrádky se společenskou a komunitní funkcí	
ZADNÍ DVORY, PROLUKY NA VEDLEJŠÍCH ULICÍCH	Adaptace zeleně na sucho s důrazem na ekosystémové funkce	Zahrádky, bez preferované funkce	
VNITŘNÍ MEZE	Adaptace zeleně na sucho s důrazem na ekosystémové funkce	Spontánní zahradničení	
BLÍZKÉ OKOLÍ DOMU	Adaptace zeleně na sucho s důrazem na okrasnou funkci	Spontánní zahradničení, zahrádky se společenskou a komunitní funkcí	
PROSTOR **MEZI DOMY**	Adaptace zeleně na sucho bez preferované funkce	Zahrádky, přednostně se společenskou a komunitní funkcí	
BLÍZKÉ OKOLÍ HLAVNÍCH SILNIC	Adaptace zeleně na sucho s důrazem na ekosystémové funkce	Spontánní zahradničení	
PROSTOR **ZA HUMNY**	Podpora přirozené sukcese a stabilizace ekosystému	Přednostně zahrádky s produkční funkcí	Sady, agrovoltaika, agrolesnictví, agroturistika
PŘÍMĚSTSKÉ **BROWNFIELDY**	Podpora přirozené sukcese a stabilizace ekosystému	Přednostně zahrádky s produkční funkcí	Sady, agrovoltaika, agrolesnictví, agroturistika

Kromě typologie ploch volba vhodného opatření závisí na řadě dalších okolností: např. velikost, sklon a orientace plochy, dále existence podzemních sítí apod. Upozorňujeme ale zejména na následující trojici faktorů:

Dostupnost vody: Vodu na zálivku lze nějakým způsobem zajistit takřka kdekoliv: ideální je samozřejmě využití zásob dešťové vody. Tento zdroj je ale spolehlivý jen při pořízení velmi velkých nádrží, které nemusí být nutně všude vhodné. Další zálivku lze zajišťovat napojením na zdroje vody z blízkých domů a v nejhorším případě dovozem vody v cisterně. Představu o zásobování zelených ploch vodou je potřeba si udělat již při jejich navrhování a zelené plochy jakéhokoliv typu navrhovat tak, aby vodu co nejvíce zadržovaly a měly co možná nejmenší tendenci bez péče člověka vysychat.

Stávající uživatelé místa: I zdánlivě zcela pustá místa mohou mít nenápadné uživatele – typicky lidi venčící psy, jejichž trasy a místa jsou dlouhodobě zakořeněné. Pokud je vůbec žádoucí využití prostoru změnit, je třeba jim nabídnout lepší alternativu: např. v případě venčení psů v prostoru sídliště to mohou být psí záchody nebo psí louka.

Vhodní organizátoři: Funkční zahrádkářská komunita může vzniknout i takzvaně na zelené louce, tj. jako zcela nová skupina scházející se v místě, kde členové nejsou nutně doma. Větší naději na úspěch má ale rozvoj stávajících aktivit existujících komunit (a to i těch, které nejsou formálně organizované). Podobně přirozeně funguje užívání prostoru v okolí domu sousedskou komunitou.

Závěrem: potenciální přínos městského zemědělství a přírodě blízkých úprav veřejného prostoru

Zdravé mikroklima:

Příjemné klima, v němž se obyvatelé dobře cítí, je klíčem k fungujícímu veřejnému prostoru, a tedy i ke spokojenému životu ve městě. Zelené plochy přirozeně ochlazují své okolí, pomáhají zadržovat vodu, podle svého založení přispívají k městské biodiverzitě, vytváří stín a čistí vzduch. Zpevněné plochy, jako silnice, chodníky a fasády domů, které tvoří základ města, naopak teplo akumulují a zabraňují vsakování srážek do půdy. Vzhledem k postupující změně klimatu a předpokládaným vzrůstům teplot a teplotních výkyvů, odolné zelené plochy tyto vlastnosti vyvažují a jsou tedy klíčovým způsobem adaptace měst na přicházející změny a udržení spokojeného života ve městě. Na plochách komponovaných přírodě blízkými způsoby mohou jednotlivé druhy navzájem zvyšovat svou odolnost např. při nárazovém nedostatku vody či výkyvech teplot a jejich ztráta a nutnost obnovy tudíž není tak častá jako u ploch vyžadujících soustavnou lidskou údržbu.

Zdravá životospráva:

Umírňující vlivy zeleně na teplotu v okolí snižují rizika zdravotních dopadů na člověka při vlnách veder, pobyt v zeleni prokazatelně snižuje krevní tlak i hladinu stresových hormonů v krvi a podporuje imunitu. Již samotná existence zeleně v místě našeho bydliště pozitivně přispívá k našemu příjemnému pocitu a spokojenosti. Kromě pobytu v zeleni mají pozitivní vliv na naše tělesné i duševní zdraví i volnočasové aktivity. Péče o rostliny je pohybem na čerstvém vzduchu, který mohou ocenit někteří nesportovci, a je přístupný pro všechny věkové kategorie. Rozvíjí či udržuje sílu, flexibilitu i jemnou motoriku.

Vlastnoručně a lokálně vypěstované potraviny bývají kvalitnější než extenzivně pěstované plodiny ze supermarketů, sklízené před dozráním, mají menší uhlíkovou stopu a více živin i chuti. Ne každý si ale může dovolit kupovat plodiny od farmářů ani vlastnit zahrádku. Komunitní zahrady proto mohou být ekonomicky dostupnějším způsobem, jak se obyvatelé města dostanou ke kvalitním potravinám.

Vzdělávání:

Prostředí zahrádek je ideální pro některé vzdělávací aktivity, především týkající se živé přírody nebo ekologie. Zejména dětem nabízí možnost probíraná témata prakticky vyzkoušet. Přínosné může být i zapojení zahrádkářů do výuky, do které mohou přinést specifické znalosti a nadšení. Spolupráce se školou může mít řadu přínosů i pro zahrádkáře, např. získávání kontaktů a budoucích zájemců o zahradničení, argument pro pokračují podporu zahrádky městem, případně jiné protiplnění ze strany školy.

Prevence osamění ve stáří a sociální začleňování:

Podobně jako další náplň volného času (např. sport nebo kultura) je příležitostí pro setkávání, a tedy zažívání vzájemnosti. Výhodou zahrádkaření jsou v tomto směru minimální vstupní požadavky na fyzickou zdatnost, výcvik či jiné dovednosti. Klíčové je, že zahradničit lze velmi komunitně, ale i individuálně. To vše ze zahradničení dělá velmi užitečný nástroj sociálního začleňování. Lze jím oslovit a nad společným zájmem spojit lidi, kteří by se jinak příliš nepotkávali: lidi nejrůznějšího věku, vzdělání i temperamentu.

Rozvoj lokální ekonomiky a pracovních příležitostí:

Volnočasová zahrádkářská aktivita může různými způsoby ovlivnit i výdělečnou činnost zahrádkářů. Protože během setkávání nebo i spolupráce při péči o zahradu, zpracování výpěstků nebo kutilských projektech získávají vzájemně přehled o svých dovednostech, mohou si na jejím základě např. doporučovat práci, povzbudit se v rekvalifikaci nebo společně postavit na původně volnočasových aktivitách seriózní podnikatelský záměr.

Přílohy: Zdroje a inspirace

Příklady výsadby a dalších krajinářských úprav

Záměrně založený veřejný prostor	Dešťová zahrada	 Zdroj obrázku: nacto.org
Záměrně založený veřejný prostor	Popínavé rostliny na opoře tvořící stín	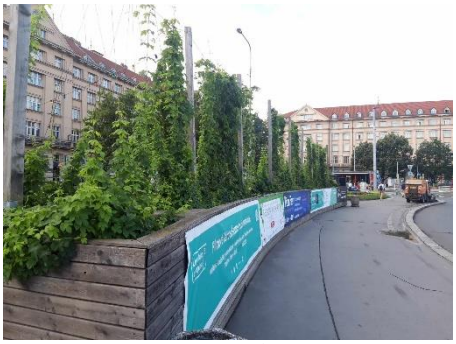 Zdroj obrázku: archiv autorů
Záměrně založený veřejný prostor	Xeriscaping	 Zdroj obrázku: foursquare.com

Blízké okolí hlavních silnic	Spontánní zahradničení (guerilla gardening) - zahrádka ve stromovém roštu	 Zdroj obrázku: archiv autorů
Vnitřní meze	Pěstování bylinek a květin v truhlících vytvořených z jednoduchých materiálů (palety, pytle)	 Zdroj obrázku: archiv autorů
Krajina za městem	Agrolesnictví: chov zvířat nebo pěstování plodin mezi vzrostlými stromy	 Zdroj obrázku: agrolesnictvi.cz

Příklady aktivit spojených s městským zemědělstvím:

- Komunitní kompostování
- Včelaření: umístění úlů v komunitní zahradě nebo na střechách budov, nebo komunitní včelaření, umisťování hmyzích hotelů
- Komunitou podporované zemědělství: model místní potravinové komunity založený na partnerství mezi zemědělcem a spotřebiteli; více informací např. na webu www.kpzinfo.cz
- Re-use aktivity (místní půjčovna vybavení, swapy věcí i rostlin); příklady: Půjčovna | Rostlinná štafeta | Semínkovna
- Rekreační aktivity (grilování, sousedské akce)
- umělecké i praktické dílny DOK16
- Vzdělávací a osvětové aktivity: workshopy o udržitelném zemědělství, spotřebě a stravování, třídění odpadu apod.
- Péče o děti – lesní školka
- Propojení s komunitním centrem

Příklady komunitních zahrad se sociálním programem

sociální integrace: Kotlaska, Praha	Komunitní zahrada tvoří součást komunitního centra a ve spolupráci s Rubikon Centrem umožňuje reintegraci lidem se zkušeností pobytu ve vězení.	
organizované mezigenerační setkávání: Mezigenerační městská zahrada při centru Totem v Plzni – Doubravce	Komunitní zahrada se zahradnickým klubem pro seniory založená na principu mezigeneračního dialogu, spolupracující s mateřskou školou	 Zdroj obrázku: https://www.totemplzen.cz/centrum/doubravk
propojení s péčí o děti: Komunitní zahrada Kuchyňka v Praze – Troji	Intenzivně komunitní pěstování v certifikované přírodní zahradě na rozsáhlém soukromém pozemku po zaniklé zahrádkové osadě. Provoz lesní mateřské školky a mateřského klubu	 Zdroj obrázku: https://www.vikendotevrenychzahrad.cz/komunitni-zahrada-kuchynka

Příklady organizace veřejného prostoru zdola

Typ *vnitřní meze*: Komunitní zahrada Zebra, Praha	zvelebení reziduálního prostoru místním spolkem, organizace sousedských i veřejných akcí
Typ *prostor mezi domy*: Mečislavka, Praha 4	Projekt sousedského spolku s podporou městské části. Budování komunity kolem volně přístupného málo využívaného vnitrobloku, zahrnuje komunitní kompostování a včelaření, údržba pískoviště a posezení, pravidelné akce typu bleší trhy a swapy pro veřejnost.
Typ *prostor za humny:* MetroPole, Jinonice, Praha	Příklad využití městských pozemků na intenzivnější hospodaření formou individuálního pěstování na políčkách nebo společného na komunitním poli.
Typ *příměstské brownfieldy:* Zahrada ve městě, Chrudim	Revitalizace brownfieldu – dlouhodobě opuštěného areálu městského zahradnictví.

Zdroj obrázků: Facebooková stránka Komunitní zahrady Zebra

Zdroj: https://www.vikendotevrenychzahrad.cz/komunitni-zahrada-mecislavka

Méně obvyklé způsoby umístění v městském prostoru

Interkulturní komunitní zahrada v Barsingshausenu **v Dolním Sasku**	vyvýšené záhony v dedikované části městského parku	Zdroj obrázku: facebooková stránka Internationale StadtteilGärten Hannover e.V.
Prazelenina, **Praha**	pěstování v pytlích na městské proluce v areálu bývalého pivovaru	Zdroj obrázku: facebooková stránka Prazelenina
Pěstírna Depo, **Plzeň**	Komunitní zahrada je součástí kulturně-společenského centra DEPO2015 v prostoru bývalého trolejbusového depa blízko centra města. Ukázka revitalizace brownfieldu a využití recyklace staršího inventáře jako materiálu pro stavbu pěstebních nádob.	Zdroj obrázku: plzen.rozhlas.cz

Doporučené zdroje (české):

Duží B.; Dvořák P. (2021). Rozmanitost zahrad ve městech, s. 7-10 in Duží, B.; Johanisová, N.; Vávra, J. (eds.) Zahrádkářské osady aneb proč neztrácet půdu pod nohama. Ostrava: Ústav geoniky AV ČR. Dostupné na: https://www.geonika.cz/doplnky/Zahradkarske-osady.pdf

Kokoza (2021). 10 kroků, jak zasadit komunitní zahradu. Dostupné na: https://kokoza.cz/wp-content/uploads/2021/09/Desatero-10-kroku-jak-zasadit-komunitni-zahradu.pdf

Macháč, J.; Dubová, L.; Hekrle, M.; Vávra, J.; Černá, A.; Meyer, P. a Pokorná, R. (2023). Komunitní zahrady: Proč a kde zakládat nové zahrady ve městech? Souhrnná výzkumná zpráva. Ústí nad Labem: Institut pro ekonomickou a ekologickou politiku. Dostupné na: https://www.ieep.cz/komunitni-zahrady-proc-a-kde-zakladat-nove-zahrady-ve-mestech/

Macháč, J; Hekrle, M.; Dubová, L. (2021). Ekonomické hodnocení celospolečenského přínosu zahrad ve městech na příkladu komunitní zahrady Žížala na Terase. S. 30-36 in Duží, B.; Johanisová, N.; Vávra, J. (eds.) Zahrádkářské osady aneb proč neztrácet půdu pod nohama. Ostrava: Ústav geoniky AV ČR. Dostupné na: https://www.geonika.cz/doplnky/Zahradkarske-osady.pdf

Mapa komunitních zahrad a kompostérů. Dostupné na: https://www.mapko.cz/

Pokorná, R. (2020). Metodika zakládání komunitních zahrad. Praha: Hlavní město Praha. Dostupné na: https://adaptacepraha.cz/wp-content/uploads/2020/03/KOKOZA_Metodika_zakladani_komunitnich_zahrad.pdf

Doporučené zdroje (zahraniční):

Gočová, A. (2015). Urban Agriculture Garden Guide. Vancouver: Vancouver Board of Parks and Recreation. Dostupné na: vancouver.ca/files/cov/urban-agriculture-garden-guide.pdf

Urbane Gemeinschaftsgärten (2024). Praxiswissen urbane Gemeinschaftsgärten. Dostupné na: https://urbane-gaerten.de/praxiswissen/

Ministerstvo pro místní rozvoj
Staroměstské náměstí 6
110 15 Praha 1
Tel.: +420 224 861 111 (ústředna)
Fax.: +420 224 861 333 (centrální)
www.mmr.cz